

Néphadseregi termék kódszámrendszer kialakításának folyamata

Luptovsky Károly őrnagy

A korszerű haditechnikai eszközök tömeges rendszeresítésével egyidejűleg egyre növekszik a VSZ (Varsói Szerződés) tagállamai közötti együttműködés és a kölcsönös információcsere. Ezen növekvő számú információ feldolgozása csak elektronikus eszközök segítségével lehetséges, mely az „Egységes Számítógép Rendszer” felépülésével valósul meg. A nagy tömegű információ feldolgozásának egyik alapvető feltétele, hogy az alkalmazott haditechnikai eszközöket, anyagokat és egyéb termékeket egységes ún. azonosítóval — kódszámokkal — jelöljük, illetve különböztessük meg. Ennek elérését célozza a Néphadseregi Termék Kód (továbbiakban: NTK) kialakítása, mely lehetővé teszi:

- az „Anyagi Technikai Biztosítási Rendszeren” belül az egységes anyaggazdálkodási, nyilvántartási feladatokra való áttérést;
- a VSZ tagállamai hadseregeiben alkalmazott haditechnikai eszközök, anyagok és egyéb termékek kódszámainak egymáshoz való illeszkedését, egységes megnevezéseinek kialakítását;
- a gépi adatfeldolgozás bevezetését.

A kódolással kapcsolatos feladatokat — központi elgondolásoknak megfelelő irányelvek alapján — az úgynevezett kódkidolgozó munkacsoport végzi.

A kódkidolgozói munka kiterjed a Magyar Néphadseregben előforduló ipari, mezőgazdasági (főcikk, tartalékalkatrészek, javító-, karbantartó- és egyéb anyagok) kódolására.

Az NTK összeállításakor kiinduló alapként a KGST Állandó Bizottsága által kidolgozott és jóváhagyott Nemzetközi Egységes Anyagi Kód (NEAK) és a Szovjetunió (Össz-szövetségi) ipari és mezőgazdasági termék osztályozó (OKP), valamint a VSZ-tagállamok hadiipari termékek osztályozói szolgálnak.

A kódolást az előre kidolgozott módszertani utasítás alapján, a tízes számrendszerű osztályozási elvnek megfelelően lehet végrehajtani.

A munkacsoport tevékenysége az alábbi főbb feladatok megoldására korlátozódik:

1. A kódcsoport létrehozása és összekovacsolódása, a munka beindítása;
2. Az MN-ben levő anyagok felmérőlapokra való felvétele;
3. Az anyagok osztályozása és a kódolása;
4. Az NTK jegyzék és az esetleges szolgálati lista elkészítése, valamint;
5. Az NTK és szolgálati ágak szerinti lista naprakészségének (karbantartásának) megteremtése.

A 2—5. sz. feladatok jelentősebb eseményeit az 1. sz. mellékletként csatolt „nagybani blokkdiagram” szemlélteti.

Ezen blokkdiagram a már megoldott és a megoldásra tervezett eseményeket foglalja magába.

A továbbiakban röviden ismertetem az 1. sz. melléklet blokkdiagramja alapján a feladat megoldásának menetét.

NTK kialakításához szükséges tevékenységek folyamata, illetve a blokkdiagramban foglaltak ismertetése

A kódolási munkák a felmérőlapok kialakításával, illetve kitöltésével kezdődtek meg (1., 2. blokk).

Az előkészítő időszakban kialakított egységes „Felmérőlap”-ok kitöltését szolgálati ágankénti felméréshez biztosított termékrendszerezők (szaktiszték és polgári alkalmazottak) az anyagnemfelelős szervnél, valamint azok alárendeltjeinél végezték, ill. végzik. A felmérés módszertani alapja a jóváhagyott kitöltési utasítás, mely a felmérőlapra felvivendő anyagokkal kapcsolatos meghatározásokat tartalmazza. A felmérőlapok tartalmazzák az anyag (termék), szolgálati, kereskedelmi, cikk-, kód-, rajzszám, a szabványszám megnevezést. Az anyag paramétereire, mértékegységére, valamint a beépítés helyeire, típusaira szolgáló rovatokat. Lehetőség van a felmérőlapon az egyéb bejegyzések megtételére is.

A kitöltött felmérőlapokat a szolgálati főnökségek által kijelölt kódszakértők és a termékfelelősök menetközben ellenőrzik. Egy-egy anyagcsoport, vagy a teljes szakanyag felmérése után a termékrendszerezők ezen adatlapokat megküldik a kódcsoporthoz. A kódcsoporthoz levő termékfelelősök érdemileg ellenőrzik az adatlapokat. Amennyiben rosszul kitöltött felmérőlapokat találnak azt az adatok kiegészítése céljából visszaadják a termékrendszerezőnek (3. blokk).

Ezután a termékek osztályozása következik, amely a tervezett NTK osztályozóinak megfelelően, a végleges kódhoz szükséges, a — különböző szolgálati ágak anyagairól kitöltött — felmérőlapok csoportosítása, illetve a csoportosítás végrehajtásának ellenőrzéséből áll. A csoportosításokat mindaddig folytatni kell, amíg a különböző anyagféleségek a megfelelő csoportba nem kerülnek.

Ezen feladatot a termékrendszerezők a kódcsoporthoz termékfelelősök közvetlen irányításával oldják meg. Amennyiben termékrendszerező nincs.

úgy a nagybani csoportosítást a termékfelelős az illető szolgálati ág kódszakértője hatékony közreműködésével hajtja végre.

Az NTK kialakításának módszertanát a különböző nemzetközi egyezményekben meghatározottak szerint kell kidolgozni, összeállítani. Ezen módszertant a kódkioldozó csoport vezetőjének irányításával, a kódcsoporthoz tartozó termékfelelősei végzik (7. blokk).

A módszertani utasításnak alapvetően tartalmaznia kell:

a) az NTK osztályba sorolás módszerét:

- a felmérőlapokon levő anyagokra (termékekre),
- rendszeresítésre kerülő új termékekre,
- beszerzett, de nem rendszeresített termékekre,
- más, VSZ-hadseregeitől átvett termékekre, illetve
- egyéb módon MN-be került főcikkekre, termékekre

vonatkozóan;

b) a csoportképzés, valamint a fajtákra osztás módszerét (amely az NTK osztályozói csoportosításának kell hogy megfeleljen);

c) a nemzeti azonosítóval való ellátás módszerét, valamint

d) az egész kódra vonatkozó tartalékkódszámok biztosításának módszerét;

e) a termékek egyeztetésének módszerét:

- szolgálati főnökségek anyagain belül, illetve
- MN anyagain belül egyeztetésre vonatkozóan, valamint

f) Az ellenőrző szám megállapításának elvi és gyakorlati módszerét.

Az NTK osztályozói kialakításánál, mint már említettem a tízes számrendszerű osztályozási elveket betartva, a NEAK és az OKP osztályozási rendszere, valamint a kódkioldozó csoport tagjainak egyéni tapasztalatai lettek figyelembe véve.

A kódszámok kialakítására a nemzetközi osztályozó (1—6.) számhely és a nemzeti azonosító rész (7—10.) számhely áll rendelkezésre. Az osztályok képzésével biztosítani kellett a „tartalék” osztályhelyek képzésének lehetőségét is (8. blokk).

A fenti elvek alapján összeállított NTK tartalmazza, illetve biztosítja — az MN-ben meglévő összes anyag besorolásának, valamint — az MN rendszerébe újonnan bekerülő anyagok kódszámmal való ellátásának lehetőségét.

A kialakított NTK osztályok a kódcsoporthoz tartozó termékfelelősei között a szakmai hozzáértés alapján szét lettek osztva.

Ezen elosztás alapján az NTK vonatkozó osztályba való besorolás felelőssévé vált, a kijelölt termékfelelős, függetlenül attól, hogy mely szolgálati ág anyagának felmérésének irányításáért felelős (9. blokk).

Az NTK jegyzék formájának kialakítása blokkja alapján végrehajtandó feladatok közé tartoznak (10. blokk):

— az alaki, formai és tartalmi meghatározások, amelyeket az érthetőségi, célszerűségi és a felmérőlapokról való leolvashatósági (géprevitel) lehetőségek alapvetően meghatároznak. (Az NTK-jegyzék kialakítá-

sánál elsősorban figyelembe kell venni a már meglevő jegyzék elkészítésénél szerzett tapasztalatokat.)

Az az anyagnem (szolgálati áganként) kitöltött felmérőlapokat a nagybani csoportosítás után finomítva az NTK-ban meghatározott osztályokhoz kell azonosítani. Amennyiben előfordul, hogy a kialakított anyagcsoporton belül az anyag nem sorolható be egyértelműen az NTK osztályába, akkor olyan újabb anyagcsoportot kell létrehozni, amelybe az már egyértelműen besorolható.

Ha a felmérőlapokon meglevő anyagok nem azonos NTK-osztályba tartoznak, illetve nem ugyanaz az anyag besorolásáért felelős személy, úgy a szétválasztás különböző eseteire elvi állásfoglalást és módszertani utasítást (módszert) kell kidolgozni (15. blokk). Az így meghatározott, kidolgozott módszer alapján kerülhet sor a felmérőlapok konkrét szétválasztására. (Az NTK osztályozóinak megfelelően szétválasztott felmérőlapok kerülhetnek csak az osztályfelelőshöz.)

A meglevő anyagcsoportokról (felmérőlapokon levő anyagok száma alapján) számvetést kell készíteni arra vonatkozóan, hogy az NTK-ban rendelkezésre álló kódszámmező elegendő-e az anyagok besorolására. Ha ez nem elegendő, akkor újabb csoportok képzésével kell biztosítani az anyagok besorolására, illetve a tartalék kódszámmező biztosítására vonatkozó helyértékeket. Az anyagcsoportok kimunkálása után az egyes anyagok besorolására vonatkozóan kell a számvetést elkészíteni. Majd a besorolást és a tartalék kódszámmező képzését végrehajtani (16—24. blokk).

Ezen feladatok végrehajtása igen nagy körültekintést és „szakmai” hozzáértést igényel, mivel ettől függenek a további kód bővítési, besorolási lehetőségek. A feladat fontosságát jelzik a részblokkokban meghatározott döntési, végrehajtási feladatok sokrétűségei, amelyeknél elsősorban a felmérőlapok NTK osztályai szerinti szétválasztása pontosságának feladatait kell kiemelni. A továbbiakban az előző pontban meghatározott szempontok szerint kiválasztott osztályfelelős munkájának fontosságát kell kiemelni. Különböző szolgálati ágak anyagainak felmérése során több azonos (megnevezésű, méretű, cikkszámú, termékjegyzék-számú) anyag kerülhet össze és azokat csak nagy figyelemmel folytatott összesítés alapján lehet egyértelműen egy-egy anyagcsoportba besorolni. Itt van igen nagy jelentősége a szakmai hozzáértésnek és a vonatkozó anyagok teljes ismeretének. A jól csoportosított anyagok számbavétele után biztosítani kell a tartalék kódszámmezőt az anyagcsoportoknál, valamint az anyagok konkrét besorolásánál is.

A fenti szakmai hozzáértésnek a kódszámoknak variációs lehetőségeinek ismeretével kell párosulnia. A tartalék kódszámmezők biztosítását indokolja az a tény, hogy az MN-ben levő harci-technikai eszközök, illetve anyagok a hadseregfejlesztés keretén belül, az új beszerzések és újabb típusok beállítása miatt bővíthetnek, a selejtítések végrehajtásával (harci-technikai eszközök és anyagok rendszerből való kivonásával) csökkenhetnek. Számolni kell ezen eszközök dinamikus változásával, amely az NTK dinamikus változtatásának szükségességét rejti magába. A változtatások átvezetése lehetőségének érdekében az NTK-nak megfelelő rugalmasságot kell biztosítani. Ezt a célt szolgálják a különböző tartalék kódszámhelyek,

amelyek úgy a nemzetközi azonosító rész, mind pedig a nemzeti kódszám-rész — a konkrét végtermék — kódszámmezőiben kell hogy realizálódjanak.

Az egyes anyagcsoportok, illetve az anyagok egy részének csoportosítása, besorolása, kódolása után a kialakított NTK jegyzékből egy-egy részt mintaként el kell készíteni. Ez az NTK jegyzék minta lesz a további feldolgozás alapjául szolgáló anyagjegyzék. Itt kerülhet sor az esetleges korrekciók végrehajtására elsősorban a szolgálati ágak véleményének figyelembevételére.

A próbafeldolgozás során nyert minta NTK jegyzék példányszámára vonatkozóan számvetést is kell készíteni. Ez a számvetés terjedjen ki példányszámra, illetve a felbontásra kerülő példányszámokra is.

A következőkben egy döntési blokkban keresünk feleletet arra, hogy a felmérőlapok feldolgozása hogyan történik (27. blokk).

Amennyiben a feldolgozás géppel történik, úgy:

— az MNSZK szervezőivel, programozóival, feldolgozást irányító vezetőkkel előzetes megbeszélést kell folytatni (28. blokk);

— biztosítani kell a szükséges lyukasztói és gépóra-kapacitást;

— teljes mértékben rendelkezésükre kell bocsátani a „Minta” NTK jegyzéket, a hozzátartozó felmérőlapokkal.

A szervezők és programozók elkészítik a próbafeldolgozás programjait, evvel párhuzamosan a gépen történő próbafeldolgozáshoz szükséges anyagokat, adatokat is a programozók, illetve a feldolgozók rendelkezésére kell bocsátani. A feldolgozás programját mindaddig finomítani kell, amíg az elkészített NTK jegyzék megfelel a már jóváhagyott követelményeknek (29—35. blokk).

A próbafeldolgozás során nyert NTK jegyzék elfogadása után a teljes anyag feldolgozásra kerül. A fenti 28—37. blokk tartalmában foglaltak végrehajtásában a kódcsoport az elkészített NTK minta jegyzékek az arra illetékes anyagnem felelős főnöksége, illetve az MNVK Anyagtervezési Csf.-kerületnek megküldésre. Ha az NTK jegyzékek megfelelnek az előjáró, illetve szolgálatiág-főnökségek követelményeinek, akkor megfelelő számú sokszorosításra, majd végleges átadásra kerülnek. Ha nem felelnek meg a követelményeknek, vagy új szempontok szerint kell átdolgozni, úgy a módosítások végrehajtása, illetve a javasolt módosítások megfelelő indoklással való elutasításáról a javaslattevőt értesíteni kell (37—43. blokk).

NTK jegyzék karbantartása (46—49. blokk).

Az NTK jegyzék karbantartására ideiglenes utasítást kell kidolgozni. Ezen „Utasítás” térjen ki az NTK általános karbantartására, valamint arra, hogy a különböző szervektől (KSH), (TKV) kapott kiegészítések, módosítások átvezetésére, a hazai és külföldi új beszerzések bevezetésére milyen módszert kell alkalmazni — az NTK naprakészen tartása érdekében.

Kézi (manuális) feldolgozás (50. blokk).

A manuális feldolgozás módszertanában foglaltak szerint a felmérőlapokat elő kell készíteni. Az adatokat az NTK kódszámainak megfelelően rendezni kell, úgy, hogy a próbafeldolgozás lehetővé váljon. A próbafel-

dolgozás végrehajtása után az NTK jegyzék ellenőrzése, esetleges javítása közvetlenül a felmérőlapok és a kialakított NTK jegyzék minta alapján történjen. Ha próbafeldolgozás során kapott NTK jegyzék megfelel a követelményeknek, akkor a feladat folytatása a 37. blokkban foglaltaktól kezdve a teljes feldolgozást kell végrehajtani. Ha azonban a próbafoglalkozás eredménye nem felel meg a követelményeknek úgy mindaddig korrigálni kell, amíg el nem éri a megfelelő minősítést (54. blokk).

A manuális feldolgozás végrehajtásában részt vesz a kódcsoport teljes személyi állománya. A feldolgozás a rendelkezésre álló, illetve a szükséges géppark biztosításával történik.

A sokszorosítás végrehajtása kis példányszám esetén, a saját, nagyobb példányszám esetén pedig „központi” gépegységeken történhet meg.

Továbbiakban a feldolgozás menete megfelel a 36—45. blokkban előírtaknak.

Szolgálati anyaglista készítésének szükségességének vizsgálata (55. blokk).

A szolgálati anyaglista szükségessége esetén a felmérőlapokat vagy a kész listákat a szolgálati ágak anyagának megfelelően szét kell válogatni, majd szükséges mérvben sorba rendezni.

A sorba rendezett felmérőlapokról (listákról) szolgálati anyagjegyzéket kell elkészíteni. Az elkészített jegyzéket a szolgálatiág-főnökségek ellenőrzik, majd az indokolt és szükséges módosításokra vonatkozó javaslattal visszaküldik a kódcsoportnak. A kódcsoport a javaslatokat felülbírálja — vagy programmódosítást hajt végre — vagy közli az elutasítás indokolását az illető szolgálat főnökséggel.

A végleges szolgálati cikklista sokszorosítására vonatkozó számvetés elkészülte után a sokszorosítást és az anyag elosztást a kódcsoport elvégzi.

A szolgálati cikklistákra vonatkozó karbantartási utasítás kidolgozása, majd annak megküldése után a karbantartás végrehajtásával a listák naprakészességét biztosítani kell. Ezen feladatot az erre hivatott csoport, illetve a szolgálat főnökségek által kijelölt személy hajtja végre.

Befejezésül szeretnék még egy pár szót szólni arról, hogy ami megnehezíti a szolgálatiág-főnökségek anyagai adatainak felmérését. Mint említettem a felmérőlapok rovatai tartalmazzák a szolgálati főnökségi cikkszámra, kódszámra, rajzszámra vonatkozó adatokat. Előfordul (főleg régebben rendszerbe került anyagoknál), hogy:

a) Nincsenek cikkszámokkal jelölve, nincs még róluk a rajzszám, illetve nem kellett rajz az elkészítéséhez. Nem kerül gépi adatfeldolgozásra, így nincs kódszáma sem.

b) Az anyagféleség nem tartozik a szabványanyagok közé. Így csak az anyag, termék megnevezését (amely alakulatonként másképp fordulhat elő, sok a szabványtalan megnevezés), esetleg egy-egy jellemzőjét lehet a felmérőlapra felvenni.

A fentiek magukkal hozzák azt, hogy amennyiben több szolgálati ágnál, esetleg fegyvernemnél fordul elő az anyag és az adatok nem egyeznek, vagy nem azonos az elnevezésük, a kódolást megelőző csoportosításnál más csoportba kerülhetnek, így lényegében ugyanazon anyag két vagy több kódszámot kaphat.

A régebbi, de az újabb külföldi (főleg Szovjetunióból származó) egyedi anyagok nem rendelkeznek magyar nyelvű leírással, teljességi jegyzékekkel, így a részegységek, tartalékalkatrészek felmérőlapra való felvétele (attól függetlenül, hogy léteznek az MN-ben) nem lehetséges.

A különböző elhelyezési anyagok esetében pl. asztalok, ülőbútorok stb. a típuseltérések a csapatok nyilvántartásában nem mindig vannak jelölve. Az úgynevezett csapatbeszerzések során az MN-hez került karbantartó- és javítóanyagok más-más kiegészítő számmal vannak nyilvántartva — a beszerzések időpontjától függően —, ez zavarja az egységes felmérést.

A különböző forgalmazó vállalatok más-más kereskedelmi cikkszámon hozzák forgalomba ugyanazon áruféleséget, sőt tájegységenként gyártott ugyanazon terméknek más a cikkszám, rajzszáma, gyártási száma stb.

Sok esetben, anyagoként külön-külön kell kikeresni a vonatkozó szabványszámokat, mivel a szabványos anyagok esetében sem előírás annak a feltüntetése, a nyilvántartásba.

Az egyes anyagcsoportokon belül sok esetben nincs különbség téve az anyag nagyságrendje és egyéb jellemzői között. Csak egy összegben (db, kg stb.) van nyilvántartva, ez pedig majd a kódolás menetére fog negatív hatást gyakorolni.

Röviden összefoglalva, megállapítható, hogy az NTK kialakításának, sok egymással összefüggő feladatcsoportjai vannak, amelyek végrehajtása nagy körültekintést igénylő munka. A sikeres befejezés elsősorban függ — a feladatban közvetve, vagy közvetlenül közreműködő — szak-tisztek, polgári alkalmazottak és egyéb beosztású elvtársak hozzáértésétől és lelkiismeretességétől.

(Melléklet a folyóirat végén található!)